

Wergeland

Kulturminnegrunnlag som innspill til strategiprogram for lokalsenter
S 11- Wergeland.

Byantikvaren, juni 2008

Innledning

Wergeland utgjør den nordlige delen av Storetveit gård (gård nr 13) som fram til 1972 lå i Fana kommune med grense mot Bergen. Området er småkupert og fram til i dag preget av relativt høye murer langs veifarene. Det flate området mellom Storetveitvegen, Bendixensvei og Fageråsveien var tidligere et vann kalt Rautjern, mens på 1950-talet var vannet fylt igjen og framstod mer som en myr. Dette området ble også benyttet til bosstømming.

Kommunegrensen som gikk like gjennom trikkesløyfen har vært konstituerende for utformingen av området. Området ligger i den sørlige delen av Mindedalen, like utenfor det området som ble utbygget etter den store reguleringsplanen fra 1922. Inndalsveien var planlagt og utført som en av hovedferdselsårene mellom sentrum og Fana. Storetveitveien ble anlagt som en fortsettelse av denne mot sør. I bebyggelsen kan man lese de ulike utbyggingsprissippene for de to kommunene. Bergen med høy utnyttelse og blokkbebyggelse, - Fana med småskala bebyggelse og villaer.

Wergelandområdet ble skilt ut fra bruk nr 1 i 1863 som bruk nr 5. På skiftekart fra 1859 vises området som ubebygd utmark. Ola Wergeland (1878 – 1952) drev det 60 daa store området opp mot Tveitevannet, i kombinasjon med transportforretning, derav navnet Wergeland. Ola Wergeland fikk skøyte av faren i 1907 og fortsatte utparselleringen som hadde begynt allerede i 1890-årene. Wergelandsåsen ligger innenfor det området på Minde som ble regulert i 1918 av arkitekt Georg Greve til småhusbebyggelse. Tomtene karakteriseres av store hager og av usymmetrisk plassering av byggene innenfor eiendomsgrensen.

Med etableringen av stasjon på Minde like før 1900 ble Vossabanen en viktig faktor for utviklingen av området. Villabebyggelsen skjøt fart både på Fanasiden av bygrensen og langs Svaneviksveien som lå i Bergen.

Trikketforbindelsen til Minde ble anlagt i 1928. Trikkesløyfen med sporveiskiosken er fremdeles inntakt og et viktig vitne på byens kommunikasjonshistorie.

Delområder

W1: Den nordre og østre delen av senterområde lå i Bergen kommune før 1972. Dette preger området med allerede relativt høy utnyttelse gjennom blokkbebyggelse, lameller, rekkehus og vertikaldelte tomannsboliger eller flerfamiliehus. Tomtene og hagene er små, bortsett fra i området rundt Svaneviksveien. Området langs Inndalsveien og østover opp mot Fridalen er sterkt preget av en helhetlig, streng struktur, men også inspirert av hagebyprinsippet. Mellomrommene mellom husene er en viktig del av planen og fastlagt i forhold til bygningenes dimensjoner. Forhager og bakhager er karakteristiske. I hovedsak boliger fra mellom- og etterkrigstiden. Området rundt Svaneviksveien er i større grad preget av variert småhusbebyggelse fra perioden fram mot 1930. Også her en del rekkehus og to- og firemanns boliger i både tre og mur. For hele området gjelder det at bebyggelsen er sterkt preget av funksjonalistiske trekk i tillegg til jugend og nyklassisisme. Dette er et område der både private og kommunale boligbyggelag har satt sitt preg. Enkeltojekter og anlegg innenfor dette området er ikke registrert i forbindelse med dette kulturminnegrunnlaget.

W2: Den nordligste delen av området mellom Storetveitvegen og Nyhaugveien er i liten grad endret siden 1950-tallet. Villabebyggelsen er fra perioden 1900 til 1924 og er preget av jugend og sveitserstil. Området inngår i villautbyggingen fra denne perioden og er i ulik grad preget av vedlikehold. De to villaene i Storetveitvegen 27 og 29 peker seg kanskje ut som spesielt interessante ut i fra stil og framtoning, men det er vanskelig å trekke fram noen objekter som har større verdi enn de andre. Eiendommene rundt byggene er relativt store og kan tåle fortetting. Villakarakteren i området bør likevel i hovedsak beholdes som en overgangssone mellom Wergeland senter og den omkringliggende villastrukturen.

Videre sør langs Storetveitvegen er bygningene av blandet karakter og er i hovedsak lite sårbare i forhold til endringer. Området vest for Nyhaugveien har flere eneboliger fra 1970 og –80 tallet som er godt vedlikeholdt.

W3: Delområdet utgjør randsonen til selve Wergelandsåsen ned mot Storetveitvegen og Fageråsen. Villaene er i hovedsak fra perioden 1900 til 1920 der trekk fra både sveitserstil og jugend er tilstede. Eiendommene er store og på grunn av beliggenheten opp mot høyden gir dette et grønt preg ned mot Storetveitvegen.

W4:

1. Wergeland senter vest

Området er avgrenset av Storetveitvegen, Minde Allè og næringsarealene på Mindemyren. Området er homogent med villa-arkitektur i hovedsak fra perioden 1900 – 1920. Eiendommene er relativt store og langstrakte. I villaene mot Fjøsangervegen er det i nr 13 og 15 etablert næring. Næringsdriften i disse byggene har lang tradisjon og representerer en viktig identitetsskapende faktor. Næringsbyggene mot Minde Allè er fra den tidlige urbaniseringsfasen av dette nordligste området i Fana mot bykommunen.

2. Wergeland senter øst

Dette området mellom Storetveitvegen, Fageråsen og tidligere Rautjern er flatt inn mot krysset og høyere i nord langs Storetveitvegen. Her lå fram til i dag villaer fra perioden 1900 – 1920 over muren langs hovedveien. Spesielt må nevnes Jugendvillaen med adresse Bendixensvei 63 (tidligere Storetveitvegen 8). Huset er typisk for sitt stiluttrykk og sin periode, og har i stor grad bevart autentiske elementer. Villaen med adresse Storetveitvegen 2 er et bygg som markerer grensen mellom tidligere Fana og Bergen. Forholdet mellom denne trevillaen og lavblokken i mur som ble bygget opp på andre siden av grensen, symboliserer møte mellom by og land.

I dette området inngår også bygningsrekken mot krysset på andre siden av Fageråsveien. Denne karakteristiske buete næringsbygg fasaderekken er sterkt identitetsskapende i Wergelandskrysset. Byggene fra perioden 1930-1950 som vitner om næringshistorien på Wergeland, må få en sentral rolle i utviklingen av området som lokalsenter.

3. Wergeland senter nord

Delområde tar med seg trikkesløyfen eller parkanlegget som delvis lå i Bergen kommune. Bergen kommune kjøpte dette området i 1924 med tanke på gjennomføring av veitrase og trikkelinje mot sør.

Kartet fra 1927 viser at det i dette området lå flere villaer, sannsynligvis fra tiårene før og etter 1900. Bygningen med adresse Minde Allè 1 står igjen som et vitne om disse. Bygningen er fra slutten av 1800-tallet og viser fremdeles spor

etter sveitserstil, først og fremst i svalgangen på baksiden av huset. Ellers er huset sterkt ombygd og har opp gjennom en lang periode vært tilpasset ulike typer næring. Bygget skiller seg ut fra resten av kvartalet som i hovedsak er bygget i årene 1930 –39. Fanahallen ble oppført i 1935 , tegnet av arkitekt Johan Lindstrøm. Kinoen som var i drift fram til 1985 var en av to kinoer som før krigen lå utenfor Bergens grenser. Formspråket er sterkt preget av funksjonalismen og utvendig har bygget fremdeles bevart det arkitektoniske særpreget. Næringsbyggene ned mot trikkesløyfen forteller om området som lokalsenter for et område under sterk vekst like før krigen. Formspråket er enkelt, men med detaljer i fasadene som vitner om 1930-tallets formspråk. Det er viktig å bevare eller tilbakeføre til opprinnelig vindusinndeling også i denne type bygg for å sikre de arkitektoniske kvalitetene. Bygget mot Eikeveien fra 1950-tallet er også tidstypisk for sin periode og sammen med næringsbygget på andre siden av gaten utgjør dette et interessant bygningsmiljø med arkitektoniske kvaliteter som det er verdt å ta vare på.

Grenseteinen ved trikkesløyfen som markerte skillet mellom Fana og Bergen kommune. Er flyttet noen meter nordover fra sin opprinnelige plass.

Enkeltojekt

Wergeland og området rundt trikkelsøyfen på Minde har vært et viktig knutepunkt, både før og etter sammenslåingen mellom Bergen og Fana. Området preges av villabebyggelse, men også av en mer bymessig næringsstruktur med butikker og kinobygg. Både hagebyforstad- og drabantbyprinsippet med terrengtilpassning av både veier og bebyggelse som et viktig ideal, ligger til grunn for utbyggingen. Arkitekturen på Wergeland preges av villabebyggelse. Disse er for en stor del bygget mellom 1900- 1920, og det er derfor et homogent bygningsmiljø med hageanlegg. Jugendstilen er det mest utbredte stiluttrykket, selv om også både sveitserstil og nyklassisisme er representert. Deler av planområdet inngår i arkitekt Georg Greves reguleringsplan for Minde og Wergeland fra 1918, og var regulert til småhusområde. Den delen av planområdet som opprinnelig lå i Fana kommune preges av litt større eneboliger, men i og med at husene er oppført i et tidsrom på 10-15 år, er det et relativt homogent arkitektonisk uttrykk som karakteriserer området.

Sveitserhusene i Wergelandsområdet forteller om den første villautbyggingen i bydelen rundt århundreskiftet, men det var først på begynnelsen av 1900-tallet at byggeaktiviteten begynte å ta seg opp. Bebyggelsen er nokså enhetlig og består hovedsakelig av boliger med preg av nybarokk, jugend og nyklassisisme.

Det er også senere eksempler i området; forretningsbyggene i som ligger i en bue langs Fageråsveien er oppført rundt 1930 i et tidstypisk funksjonalistisk uttrykk. Fanahallen litt lenger nede i gaten er også oppført i et funksjonalistisk stiluttrykk, tegnet av arkitekt Johan Lindstrøm 1935. Sporveiskiosken ved trikkelsøyfen er også oppført rundt 1930, og har en oval form med glattpussete vegger og et horisontalt bånd som omgir hele bygningen.

Ut fra tilgjengelig kartmateriale kan det se ut som at både bygnings- og bebyggelsesstruktur i området har holdt seg mer eller mindre uendret siden 1930-tallet.

Nedenfor vil vi gi noen eksempler på bygningstype og bygningsmiljø i området fra trikkelsøyfen, langs Storetveitveien, Nyhaugveien og Fageråsveien.

Bendixensvei 16

Bendixensvei 63 er oppført i 1913 i jugendstil og er et de best bevarte eksemplene i området fra sin tid. Huset har fremdeles en rekke autentiske bygningsdetaljer intakt. Som bildene viser ser vi at både vinduer og dør er originale. Denne bygningen har meget høy antikvarisk og arkitektonisk verdi.

Storetveitveien 5

Storetveitveien 5, gnr 13/ bnr 193, "Fanahallen", ble oppført i 1935 tegnet av arkitekt Johan Lindstrøm i et funksjonalistisk stiluttrykk. Bygningen var i bruk som kino fra 1935 til 1985. Bygningen kan også sees i sammenheng med Forum Kino(1939 -1946), av arkitekt Ole Landmark som også er et fremragende eksempel på den tidens kinoarkitektur. Fanahallen har høy antikvarisk og arkitektonisk verdi, og bør bevares for ettertiden.

Storetveitveien 20-26

Storetveitveien 20-26, gnr 13/ bnr 565 m.m.

Forretningsgården i krysset Fageråseveien og Storetveitveien ble oppført 1936 til 1939 og har et sterkt identitetsskapende funksjon. Spesielt den avrundete bygningen i Fageråsveien 1 skaper et spennende byrom som det er viktig å ivareta.

Storetveitveien 1

Storetveitveien 1, bygningen med karakteristisk "bergenssvai" på takavslutningen, oppført i 1930. En nokså sein variant av nyklassisismen. Kvartalet har en arkitektur med høye kvaliteter, både i form og materiale.

Sporveiskiosken i Inndalsveien

Sporveiskiosken, fasade mot Inndalsveien

Sporveiskiosken sett fra sør

Trikkesløyfen på Minde ble tatt i bruk i 1928, etter den endelige forlengelsen av linje 1 fra Fredrik Stangs vei til den daværende bygrensen. Sløyfen var i bruk fram til trikkenedleggelsen i 1965/66, og tjente fram til samkjøringen med Pan Trafikk som endestasjon for Mindebussen.

Sporveiskiosken ved den tidligere trikkesløyfen på Minde ble oppført på 1930-tallet, og ligger like ved den gamle kommunegrensen mellom Fana og Bergen. I dag er bygningen ikke i bruk og er tilgriset av diverse tagging. Bygningen har en oval form med vinduer som følger bygningens kurve. Bygningskroppen er i mur med kobbertak og to "luftetårn" med spir. Bygningen har høy antikvarisk verneverdi og bør bevares.

Andre lignende anlegg i Bergen som dette området kan ses i sammenheng med. I Bergen har man fram til nå kunnet se flere av de karakteristiske vendesløyferne for trikk, tilknyttet linjene 1 og 2. Den første sløyfen ble anlagt i Fridalen, bygget i 1924 for linje 2. Kiosken er i dag i bruk som gatekjøkken. Etter en siste forlengelse av linje 1, ble en egen vendesløyfe tatt i bruk i Sandviken i 1947, denne var i bruk til 1961 da Sandvikstrikken ble lagt ned.

Det stod også en sporveiskiosk i Småstrandgaten inntil nylig. Denne kiosken, som ble oppført i 1955 i et tidsriktig arkitektonisk uttrykk, ble plukket ned ved oppgradering av Vågsalmenning.

Sporveiskiosken sett fra nord

"Torg" Eikeveien

Dette området på Wergeland utgjør en urban struktur, bygningen er oppført på 1960-tallet i en stram funksjonalistisk stiluttrykk. De to 60-tallsbygningen utgjør sammen med Fanahallen fra 1935 og sporveiskiosken et interessant byrom som har arkitektoniske kvaliteter som bør ivaretas.

Storeveitveien 11 - 15

Storetveitveien 13 gnr 13/
bnr 266 og 15 gnr 13/ bnr
233, fra henholdsvis 1919
og 1917. Under
Storetveitveien 11 fra
1918

Storetveitveien 27

Storetveitveien 27. Oppført i 1915 i tidstypisk jugendstil. Bygningen er i besittelse av autentiske detaljer og har i stor grad beholdt sitt opprinnelige preg.

Storetveitveien 29

Storetveitveien 29. Oppført i 1908, sannsynligvis noe endret i 1916. Bygningen har karakteristiske vinduer og har beholdt mye av sitt opprinnelige preg.

Wergelandsbakken 13

Wergelandsbakken 13 er et av de eldste husene i området, oppført i 1875 i sveitserstil. Huset har høy antikvarisk verdi med en del autentiske bygningsdetaljer intakt.

Nyhaugveien 2 og 4

Over: Nyhaugveien 2, oppført 1920

Under: Nyhaugveien 4, oppført 1923. Begge i nyklassisistisk uttrykk.

Nyhaugveien 3 og 5

Over: Nyhaugveien 3. Oppført 1917, nybarokk. Har beholdt en del autentiske bygningselement.

Under: Nyhaugveien 5. Oppført 1916, jugendstil, har beholdt en del autentiske bygningsdetaljer.

Allé i Nyhaugveien

Nyhaugveien 13 og Elvebakken 14

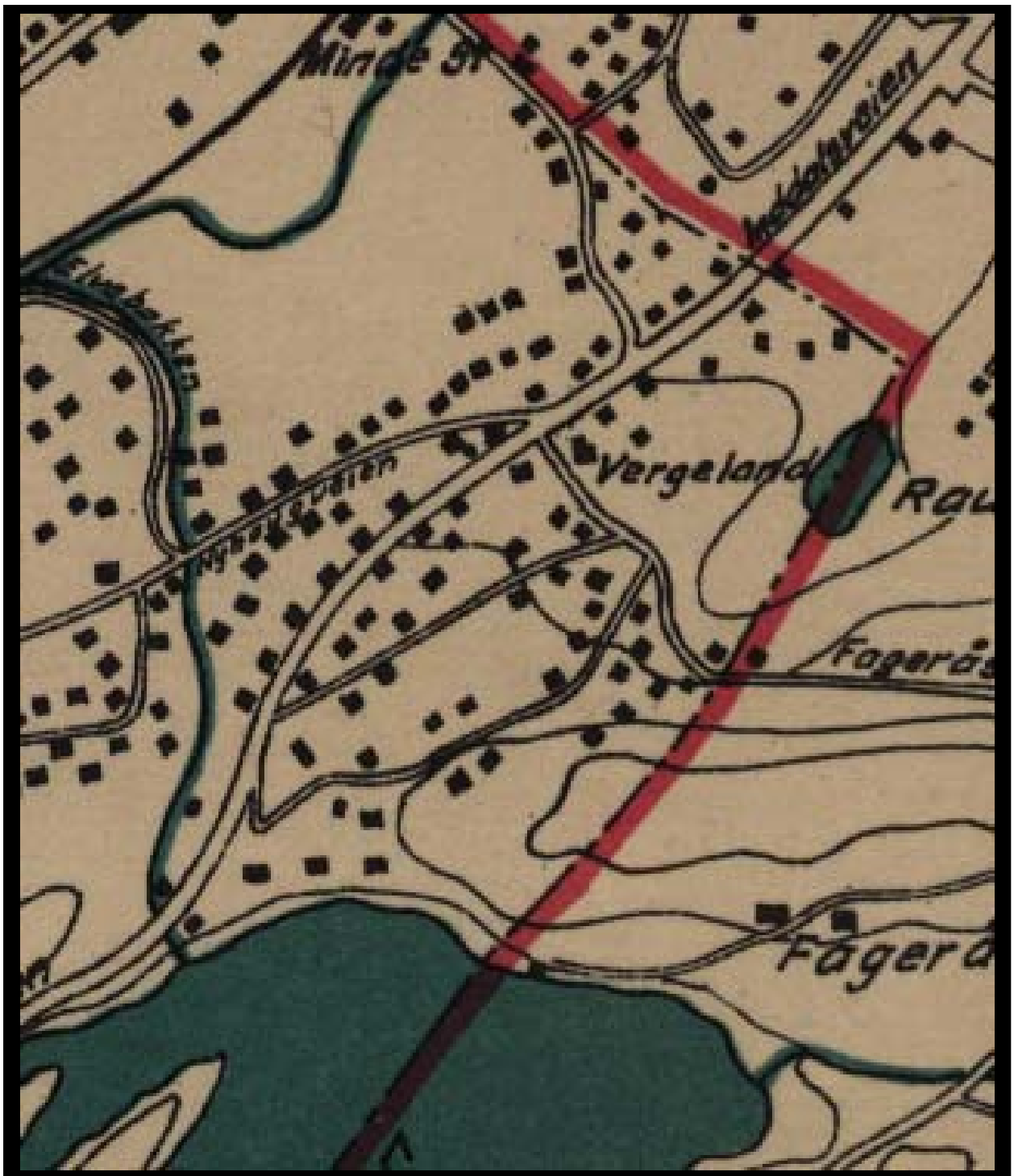

Rødt hus er Nyhaugveien 13, oppført i 1917. Gult hus er Elvebakken 14 oppført 1916. Begge er representative for bebyggelsen langs Elvebakken og deler av Nyhaugveien. Bygningene har høy antikvarisk verneverdi

Skiftekart over Storetveit gård (gnr 13 i Fana) fra 1859

Kartetutsnittet viser Wergeland før utskiftingen av bruket i 1863. Wergelandsområdet er vest for Tveitevannet på kartet. Kartutsnittet viser at det ikke har gått noen veier eller at det har vært noe tidligere bygninger på Wergeland før 1859.

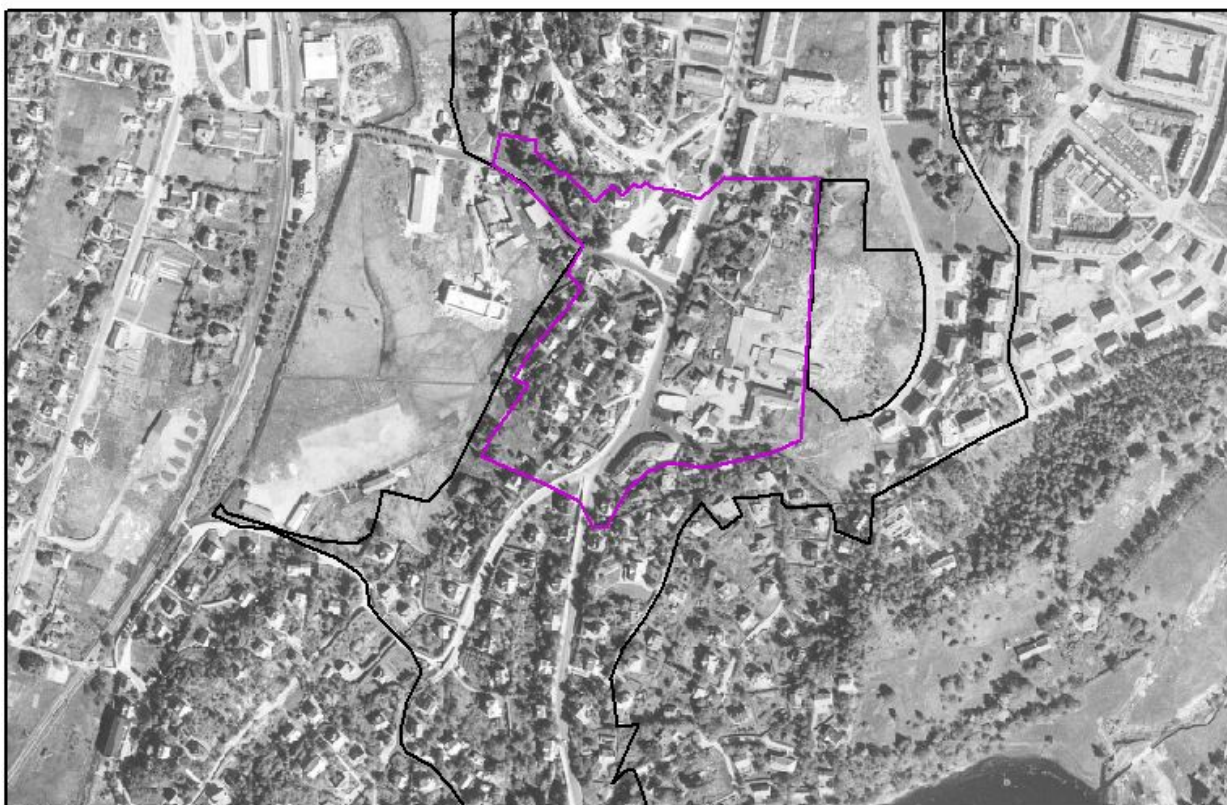
Utsnitt av kart over Bergen fra 1927

Utsnittet viser Wergeland i 1927. Området er da et rent villaområde. De mer urbane trekkene kommer senere i 1930-årene.

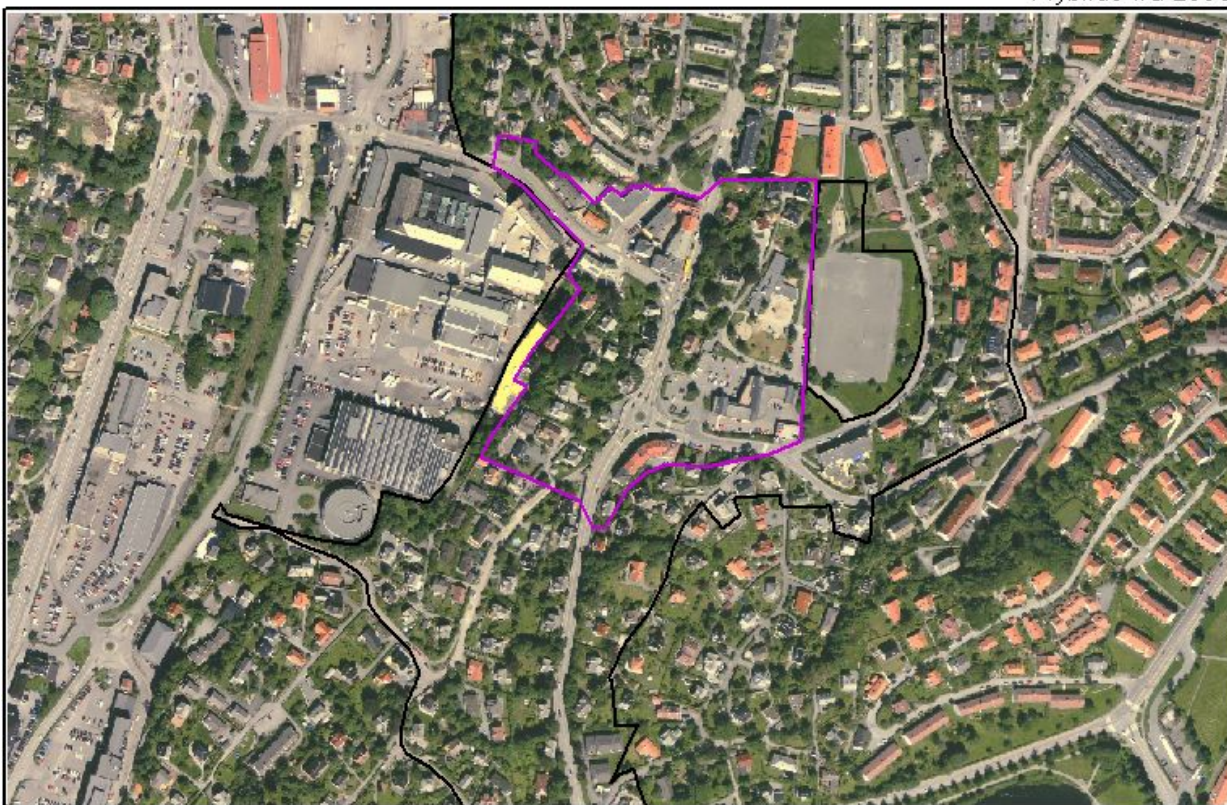
Utsnitt av kart over Bergen fra 1943

Utsnittet viser at fra 1927 til 1943 blir Wergeland forvandlet til et senterområde. Men fremdeles er det villabebyggelsen som dominerer området. Denne har blitt mye tettere enn for 13 år tidligere. Wergeland er på dette tidspunkt mer eller mindre ferdig utbygget. Den senere utbyggingen kommer stort sett øst for Wergeland, Fageråsen og resten av Landåsutbyggingen, samt industriutbyggingen på Mindemyren.

Flybilde fra 1951

Flybilde fra 2006

Ferdselsårer

Minde stasjon ble opprettet like før 1900. Fageråsveien som opprinnelig begynte i Fjøsangerveien og strakk seg helt opp til Slettebakken/Landås, gav grunnlag for et stoppested på Minde. Stoppestedet gav så igjen større grunnlag for at bosetning og villabebyggelsen vokste raskt fram i Wergeland området.

Inndalsveien ble planlagt og anlagt etter reguleringsplanen for midtre Mindedalen fra 1922.

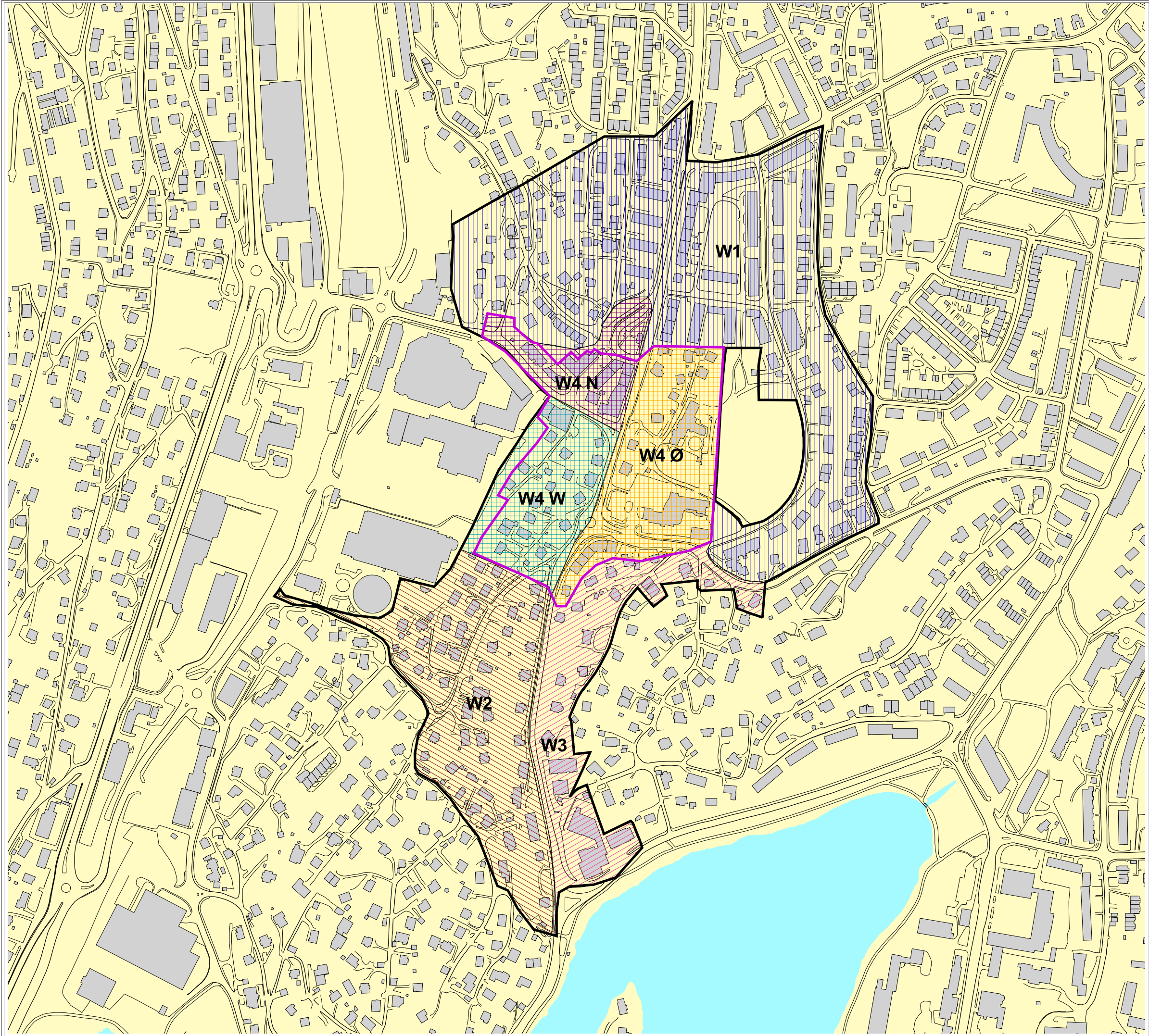
Storetveitvegen, som fikk navnet vedtatt i 1927, ble anlagt som fortsettelse av Inndalsveien mot Paradis. Denne ferdselsåren fikk stor betydning for bebyggelsesstrukturen i dette området like utenfor bygrensen og videre mot Paradis.

Wergelandsalléen går fra Fageråsveien til Hagerupsvei. Oppkalt i 1961 etter gårdbruker Ola Wergeland. Veiløpet eksisterte imidlertid fra begynnelsen av 1900-tallet. Det samme gjelder Wergelandsbakken.

Fageråsvegen begynte opprinnelig helt nede i Fjøsangervegen og var en betydningsfull tverrforbindelse som forbandt Fjøsanger/Løvstakksiden med Landås/Slettebakken.

Eikevegen kan sees anlagt på plankart fra 1921.

Elvebakken, markerer elveløpet som fulgte mer eller mindre dette løpet.

KULTURMINNEGRUNNLAG FOR
WERGELAND KNUTEPUNKT-
UTVIKLING (S11)

BERGEN KOMMUNE
KLIMA, MILJØ OG BYUTVIKLING

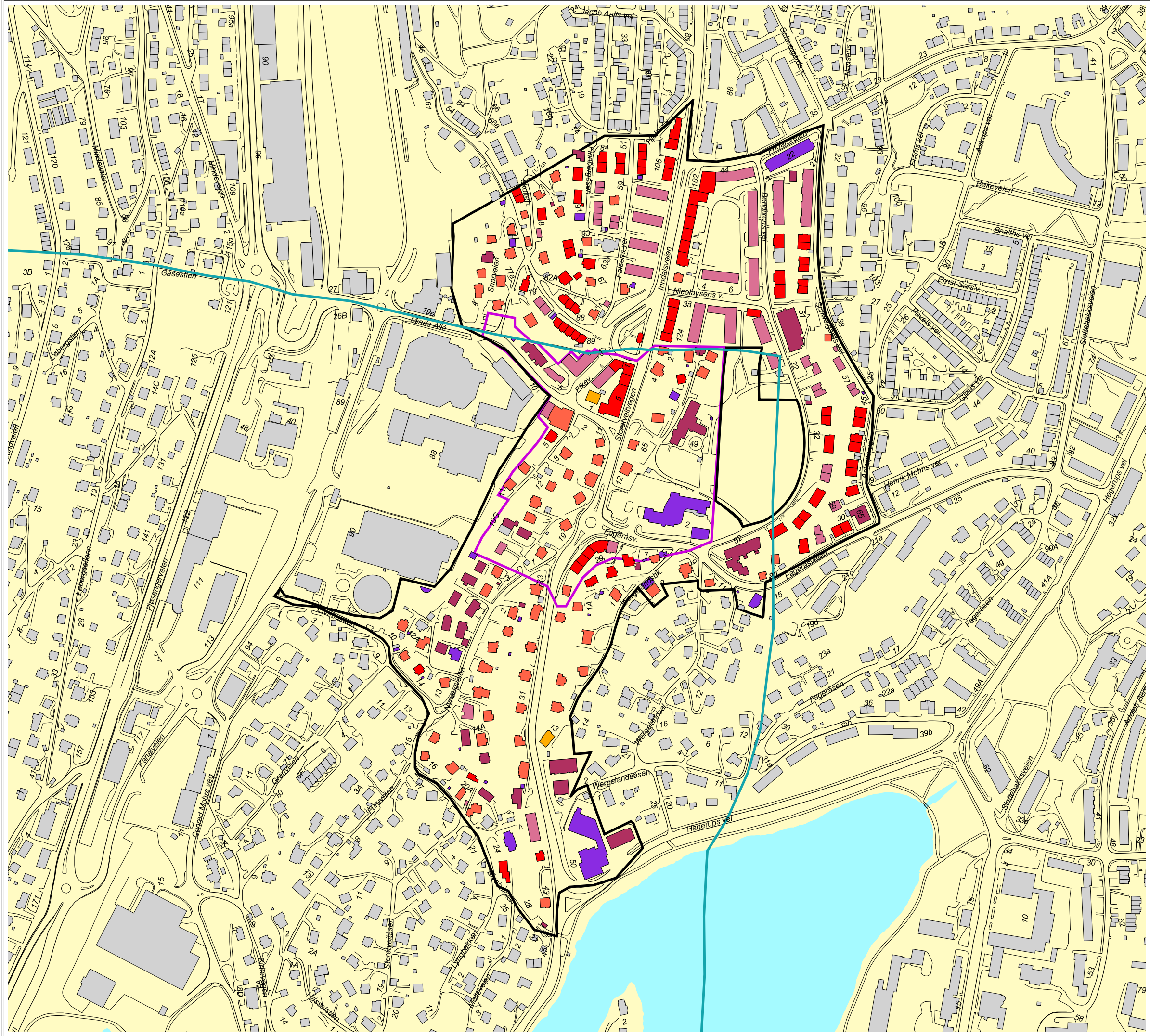
Wergeland områdeinndeling

- W1
- W2
- W3
- W4 N
- W4 W
- W4 Ø

- Wergeland planområde
- Wergeland W4

Bebyggelsesstruktur

N
1:4000

KULTURMINNEGRUNNLAG FOR
WERGELAND KNUTEPUNKT-
UTVIKLING (S11)

BERGEN KOMMUNE
KLIMA, MILJØ OG BYUTVIKLING

Bygg fordelt på aldersperioder

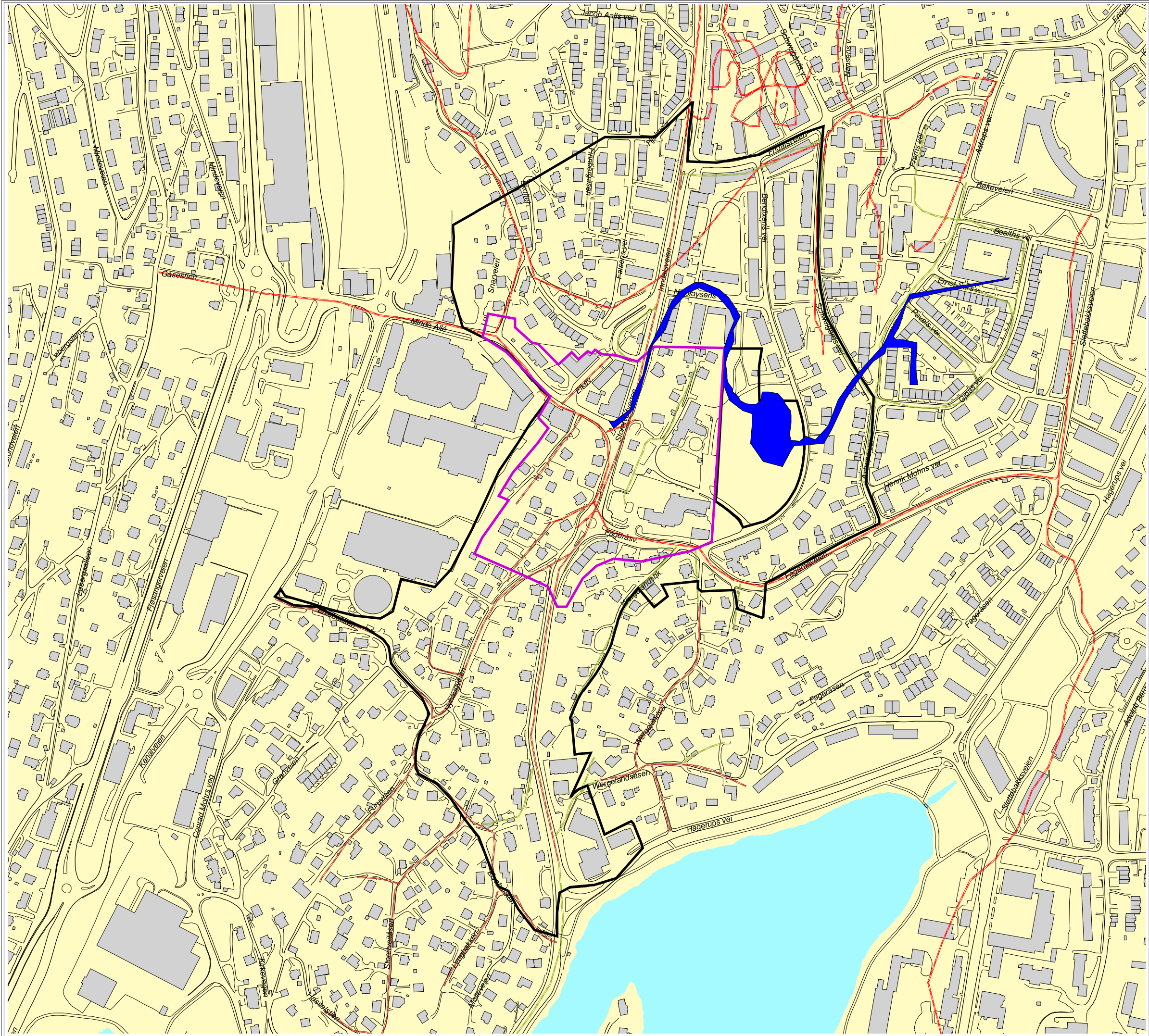
- 1801 - 1849
- 1850 - 1874
- 1875 - 1899
- 1900 - 1924
- 1925 - 1949
- 1950 - 1974
- 1975 - 1999
- 2000 - 2024

- Tidligere kommunegrense mellom Bergen og Fana
- Wergeland planområde
- Wergeland W4

Bebyggelsesstruktur

1:4000

KULTURMINNEGRUNNLAG FOR
WERGELAND KNUTEPUNKT-
UTVIKLING (S11)

BERGEN KOMMUNE
KLIMA, MILJØ OG BYUTVIKLING

- Veier, 1921 og eldre
- Veier som er på reguleringskart 1921, som eksisterer i dag
- Veier antatt bygget mellom 1921 og 1943
- vann/elv

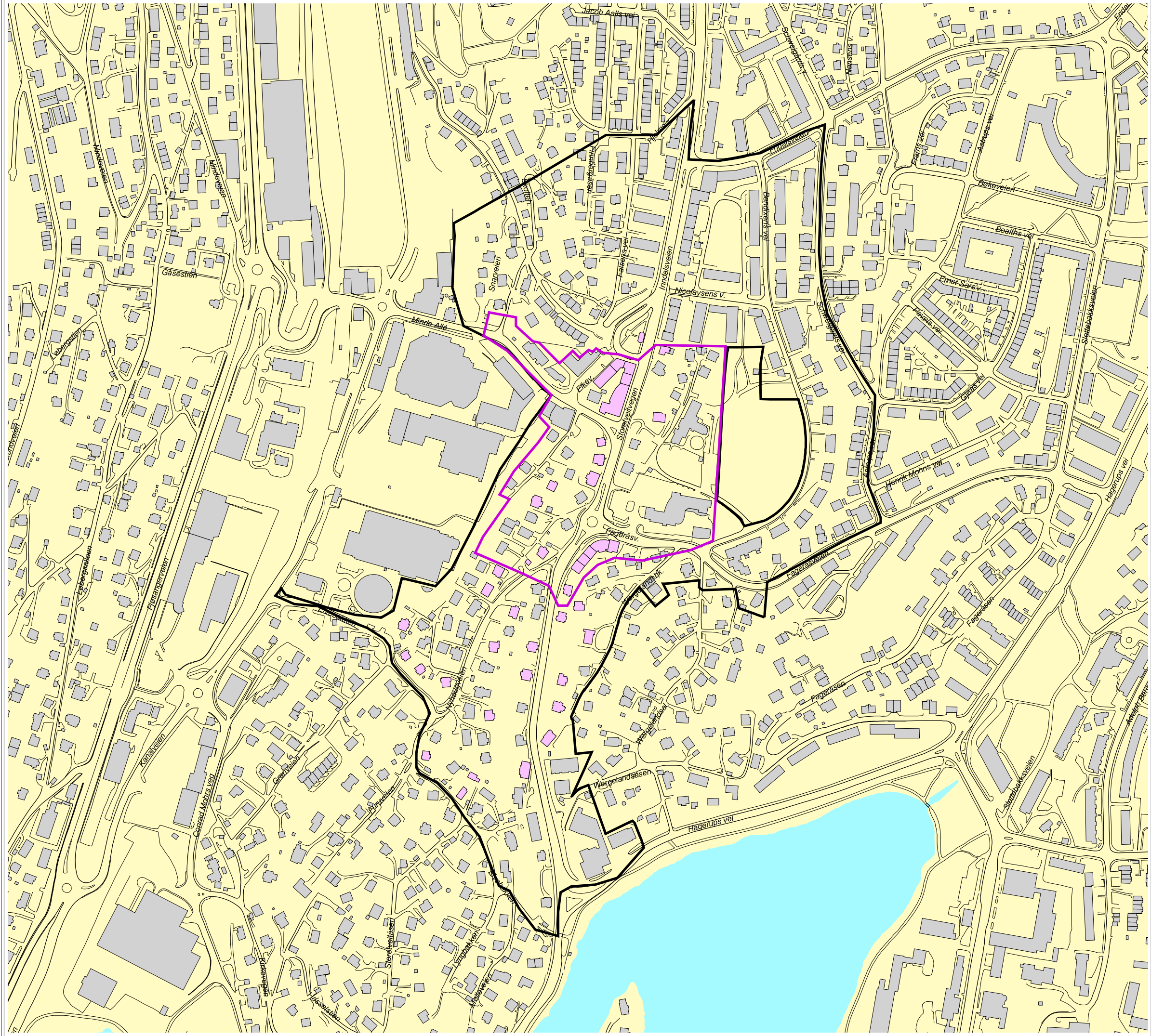
Wergeland planområde

Ferdselsårer

1:4000

KART 131

KULTURMINNEGRUNNLAG FOR
WERGELAND KNUTEPUNKT-
UTVIKLING (S11)

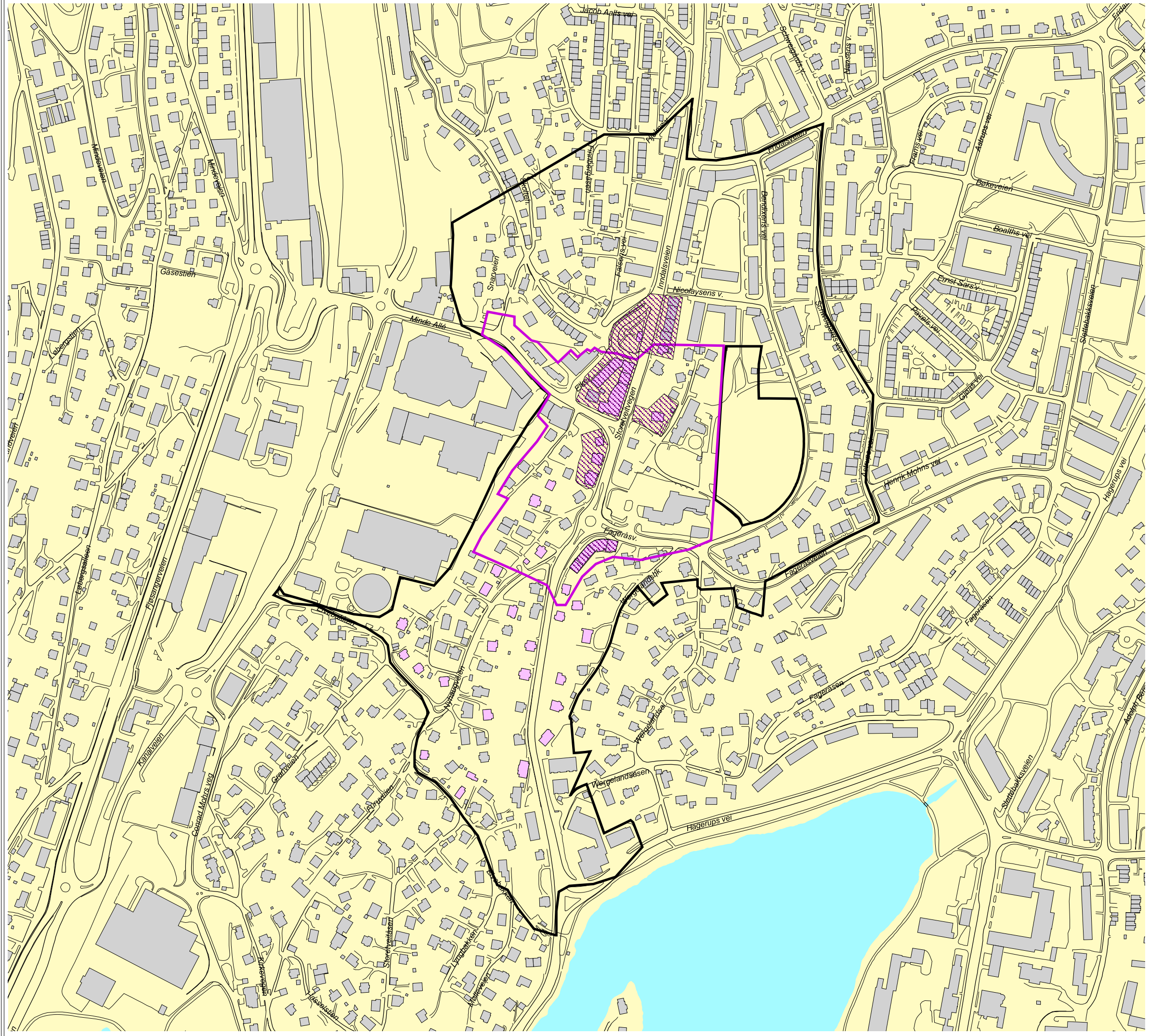
BERGEN KOMMUNE
KLIMA, MILJØ OG BYUTVIKLING

- Bevaringsverdige bygg
- Wergeland planområde
- Wergeland W4

Enkeltojekt og anlegg

1:4000

KULTURMINNEGRUNNLAG FOR
WERGLAND KNUTEPUNKT-
UTVIKLING (S11)

BERGEN KOMMUNE
KLIMA, MILJØ OG BYUTVIKLING

 Områder anbefalt regulert
til spesialområde vern

 Wermland planområde

 Wermland W4

1:4000

